

Tanja Jaatinen

22.8.2018

VN/3618/2018
VN/3618/2018-OM-2

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lausuntopyyntöne 2.7.2018 (OKM/34/010/2018)

Oikeusministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta. Oikeusministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Yleistä

Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia ehdotetaan esityksessä muutettavaksi siten, että ammatillisen koulutuksen valtakunnallista tietovarantoa laajennettaisiin opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kuuluvilla tiedoilla sekä tiedoilla muusta ammatillisesta koulutuksesta. Lisäksi lakia valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä muutettaisiin niiltä osin kuin se on tarpeellista lain harmonisoimiseksi Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen (EU 2016/679) kanssa. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin tiedonsaantioikeus henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmasta ammatilliselle koulutuksen järjestäjälle sekä työpaikalle, jossa järjestetään koulutusta käytännön työtehtävien yhteydessä tai jossa osoitetaan osaaminen. Oikeus sisältyy esityksen perustelujen mukaan jo voimassa oleviin säännöksiin, joten ehdotettu 109 §:n 6 momentti ainoastaan tarkentaisi voimassa olevia säännöksiä.

Yleistä tietosuoja-asetusta on alettu soveltaa 25.5.2018. Oikeusministeriö kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että hallituksen esitys yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi yleiseksi lainsäädännöksi (HE 9/2018 vp) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä ja että perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon (PeVL 14/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan muun muassa painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 1/2018 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4). Lisäksi perustuslakivaliokunta arvioi tietosuojalakehdotusta koskevassa lausunnossaan tarvetta kansalliseen henkilötietojen käsittelyä koskevaan erityislainsäätöön. Lausunnossa perustuslakivaliokunta on yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkamisen johdosta tarkistanut aiempaa kantaansa henkilötietojen suojan kannalta tärkeistä sääntelykohteista. Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti yleisen

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Helsinki Finland	Eteläesplanadi 10 00023 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	(09) 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi

Tanja Jaatinen

22.8.2018

VN/3618/2018

VN/3618/2018-OM-2

tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Perustuslakivaliokunnan mielestä lähtökohtaisesti riittävää on, että henkilötietojen suoja ja käsittelyä koskeva sääntely on yhteensopivaa yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa.

Myös sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa perustuslakivaliokunnan mukaan suhtautua pidättyvästi ja rajata sellaisen säätäminen vain välttämättömään yleisen tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös yleisen tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Erityisesti perustuslakivaliokunta katsoo tällä seikalla olevan merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn kohdalla.

Oikeusministeriö pitää perusteltuna puheena olevien lakien yhdenmukaistamista yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa ja suhtautuu siten esityksen tavoitteisiin tältä osin myönteisesti. Monilta osin esityksessä on asianmukaisesti tunnistettu yleisestä tietosuoja-asetuksesta seuraavia muutostarpeita. Hallituksen esityksestä ei kuitenkaan käy ilmi kovinkaan selvästi, millä tavoin yleisen tietosuoja-asetuksen kansallista liikkumavaraa tultaisiin käyttämään erityisesti yksittäisten säännösten kohdalla. Myös asetuksen mahdollistamaa liikkumavaraa on arvioitu paikoin hyvin ohuesti tai jopa olemattomasti. Liikkumavaraa ei ole juuri arvioitu esimerkiksi tietovarannon tietosisällön laajentamista tai tietojen luovutuksia koskevien muutosten osalta. Kansallisen liikkumavaran käyttö tulisi aina perustella erityislainsäädäntöä valmisteltaessa ja sen on oltava tarpeen yleisen tietosuoja-asetuksen ja ehdotetun tietosuojalain täydentämiseksi.

Oikeusministeriö korostaa lisäksi, että se on lausunnossaan arvioinut ainoastaan varsinaista esitysluonnosta. Sen ei ole ollut tässä yhteydessä mahdollista arvioida sitä, ovatko kaikki yleisen tietosuoja-asetuksen aiheuttamat muutostarpeet muutettaviksi ehdotettuihin lakeihin tulleet huomioiduksi. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia säädettäessä eduskuntakäsittelyssä todettiin, että ministeriöiden tehtävänä on käydä hallinnonalojen lainsäädäntö lävitse säädösten tietosuoja-asetuksen mukaisuuden varmistamiseksi ja tarpeellisten muutosten toteuttamiseksi. Sivistysvaliokunta piti mietinnössään tärkeänä, että tämä arviointi koskee aikanaan myös lakia valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä (SiVM 9/2017 s. 5).

Edellä todetusta huolimatta vaikuttaa siltä, ettei muutettaviksi ehdotettujen lakien arviointia yleisen tietosuoja-asetuksen valossa ole täysimääräisesti toteutettu. Esimerkiksi 2. lakiehdotuksen 107 §:ssä säädettäisiin arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä. Pykälän suhdetta yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklaan ei ole arvioitu. Lisäksi on syytä huomata, ettei yleisessä tietosuoja-asetuksessa säädettä arkaluonteisista henkilötiedoista, vaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvista tiedoista. Epäselväksi siten jää, mitä tietoja mainitussa 107 §:ssä tarkalleen tarkoitettaisiin.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan 15/2018 vp kiinnittänyt huomiota siihen, että henkilötietolain 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja ei voida suoraan rinnastaa yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa määriteltyihin erityisiin henkilötietoryhmiin. Esimerkiksi henkilön sosiaalihuollon tarvetta tai hänen saamiaan sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia kuvaavia tietoja ei yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa määritellä erityisiksi henkilötietoryhmiksi. Kyseisten tietojen rekisteröinnin on kuitenkin kansallisesti katsottu sisältävän tavanomaista suuremman riskin kansalaisten yksityisyydelle ja oikeusturvalle, minkä vuoksi tietoja on perusteltua pitää arkaluonteisina (ks. myös HE 96/1998 vp, s. 4/l).

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläesplanadi 10
00023 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
Internat. +358 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 67730
Internat. +358 9 160 67730

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi

Tanja Jaatinen

22.8.2018

VN/3618/2018

VN/3618/2018-OM-2

Esityksen perusteluissa todetaan, että henkilökohtaistamiseen liittyvien tietojen voidaan katsoa sisältävän arkaluonteisia tietoja, mikä on otettava huomioon tietojen luovuttamisesta säädettäessä. Epäselväksi kuitenkin jää, kuinka tämä on lakiehdotuksissa lopulta huomioitu. Oikeusministeriö pitää tarpeellisena, että esityksen jatkovalmistelun aikana erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia ja arkaluonteisia tietoja koskevaa sääntelyä arvioidaan lähemmin niin yleisen tietosuoja-asetuksen ja sen mahdollistaman liikkumavaran kuin perustuslakivaliokunnan lausuntojen puitteissa.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, ettei Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys-jaksossa ole arvioitu esitystä perustuslakivaliokunnan tuoreemman lausuntokäytännön (erityisesti edellä mainitut PeVL 14/2018 vp ja PeVL 15/2018 vp) valossa.

Kommentit lakiehdotuksiin

Esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksen 2 §:n 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että jollei tässä laissa toisin säädetä, käsiteltäessä tietoja tässä laissa tarkoitetuissa rekistereissä, tietovarannoissa ja palvelussa sovelletaan yleistä tietosuoja-asetusta ja tietosuojalakia. Viittaussäännös yleiseen tietosuoja-asetukseen ja tietosuojalakiin sisältyy myös 2. lakiehdotuksen 107 §:ään ehdotettuun muutokseen.

Oikeusministeriön mielestä mainitut viittaukset yleiseen tietosuoja-asetukseen ja tietosuojalakiin tulisi poistaa. Näiden soveltaminen yleislainsäädäntönä voidaan tuoda esityksen perusteluissa kuitenkin selventävästi esiin. Yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisala on laaja. Asetusta sovelletaan sen soveltamisalalla sellaisenaan, eikä asiasta voida kansallisesti säätää. Lisäksi tietosuojalakia koskevassa hallituksen esityksessä 9/2018 vp on ehdotettu, että yleistä tietosuoja-asetusta sovellettaisiin myös sellaiseen henkilötietojen käsittelyyn, joka ei kuulu unionin lainsäädännön soveltamisalaan, sekä henkilötietojen käsittelyyn, joka tapahtuisi Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) V osaston 2 jaksossa tarkoitettuun yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyen.

Esitysluonnoksen kohteena olevaan henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin siten yleistä tietosuoja-asetusta ja ehdotettua tietosuojalakia. Koska yleislakeja sovelletaan niiden soveltamisalaa koskevien säännösten mukaisesti, vaikka niihin ei viitata, oikeusministeriön mielestä yleislainsäädäntöön ei ole tarpeen viitata esitysluonnoksessa ehdotetulla tavalla. Informatiiviset viittaussäännökset voivat olla selventävinä tarpeen esimerkiksi silloin, kun henkilötietojen käsittely kuuluu yleisen tietosuoja-asetuksen ohella ns. rikosasioiden tietosuojadirektiiviä (EU 2018/680) täytäntöönpanevan kansallisen lain soveltamisalaan.

Esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentissa säädettäisiin, että opetuksen, koulutuksen tai varhaiskasvatuksen järjestäjä, varhaiskasvatuksen palveluntuottaja taikka korkeakoulu voi käyttää oppijanumeroa henkilön yksilöintiin myös muissa lakisääteisissä tehtävissään. Muotoilu näyttäytyy jokseenkin väljänä. Säännösehdoituksen perusteluissa todetaan, että muilla lakisääteisillä tehtävillä tarkoitettaisiin tässä yhteydessä varhaiskasvatusta, perusopetusta, lukiolaista, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa, ammattikorkeakoululaissa sekä yliopistolaissa tarkoitettuja tehtäviä. Tarkoitus ei perusteluiden mukaan ole, että oppijanumeron käyttöä laajennettaisiin käytettäväksi muussa toiminnassa kuin mainituissa laeissa tarkoitetuissa tehtävissä. Oikeusministeriön mielestä olisikin syytä harkita, voisiko säännöstä täsmentää vähintäänkin sisällyttämällä siihen viittaukset mainittuihin lakeihin.

Esimerkiksi 1. lakiehdotuksen 9 §:n 5 kohtaan ja 2. lakiehdotuksen 44 §:ään ehdotetuissa muutoksissa viitattaisiin valtioneuvoston ammatillisesta koulutuksesta antaman asetuksen (673/2017) 9 §:ssä tarkoitettuihin henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan merkittäviin tietoihin. Nämä tiedot tulisi esityksen mukaan jatkossa tallettaa ammatillisen koulutuksen valtakunnalliseen

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläesplanadi 10
00023 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
Internat. +358 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 67730
Internat. +358 9 160 67730

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi

Tanja Jaatinen

22.8.2018

VN/3618/2018
VN/3618/2018-OM-2

tietovarantoon. Tältä osin oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksen 10 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan tietoja voitaisiin luovuttaa sille, jolla henkilön 29 §:n 5 momentissa tarkoitettun yksilöidyn suostumuksen perusteella on oikeus saada tietovarantoon sisältyviä tietoja. Säännösten suhdetta tietosuoja-asetukseen ja erityisesti sen 7 artiklaan ei ole arvioitu. Mainitussa artiklassa säädetään suostumuksen edellytyksistä, kuten esimerkiksi suostumuksen peruuttamisesta ja vapaaehtoisuudesta. Artikla ei lähtökohtaisesti sisällä kansallista liikkumavaraa.

Ylijohtaja

Sami Manninen

Lainsäädäntöneuvos

Tanja Jaatinen

Jakelu

OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläesplanadi 10
00023 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
Internat. +358 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 67730
Internat. +358 9 160 67730

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi

Asiakirjan kansilehti

Asiakirjan tunniste

VN/3618/2018-OM-2

Asiakirjan MD5 tiiviste

1f618597031535f88ea82549054fbf06

Allekirjoitukset

Allekirjoittaja	Allekirjoituspäivämäärä	Varmenteen myöntäjä
Sami Manninen	2018-08-22T12:03:09	C=FI, O=Vaestorekisterikeskus CA, OU=Organisaatiovarmenteet, CN=VRK CA for Qualified Certificates - G2\ OK
Tanja Jaatinen	2018-08-22T13:54:32	C=FI, O=Vaestorekisterikeskus CA, OU=Organisaatiovarmenteet, CN=VRK CA for Qualified Certificates - G2\ OK